

Utvalg om lønnsdannelsen

Lønnsdannelsen og utfordringer for norsk økonomi

Steinar Holden

3. desember 2013

Mandatet

Utvalget skal

- vurdere erfaringene med lønnsdannelsen gjennom de 12 årene som er gått siden handlingsregelen og inflasjonsmålet for pengepolitikken ble innført
- drøfte makroøkonomiske utviklingstrekk som kan skape utfordringer for norsk økonomi og lønnsdannelsen framover, herunder:
 - høy lønnsvekst og høyt kostnadsnivå
 - voksende petroleumsnæring med høy lønnsevne
 - økt tilgang på arbeidskraft fra EU etter 2004
 - produktivitetsveksten har falt de senere år

Sammensetning av utvalget

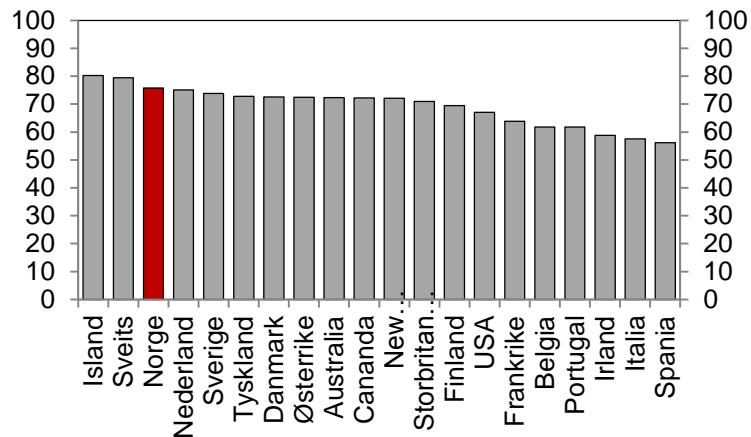
- Professor Steinar Holden (utvalgsleder)
- Sjeføkonom Stein Reegård, LO
Sjeføkonom Erik Orskaug, Unio
Sjeføkonom Helle Stensbak, YS
Assisterende forhandlingssjef Greta Torbergsen, Akademikerne
- Avdelingsdirektør Torill Lødemel, NHO
Sjeføkonom Per Richard Johansen, KS
Direktør Lars Haartveit, Virke
Prosjektdirektør Lars Haukaas, Spekter
- Ass. departementsråd Målfrid Bjærum, Arbeidsdep.
Avdelingsdirektør Arent Skjæveland, Finansdep.
Forsker Brita Bye, Statistisk sentralbyrå

Utvalgets hovedkonklusjoner

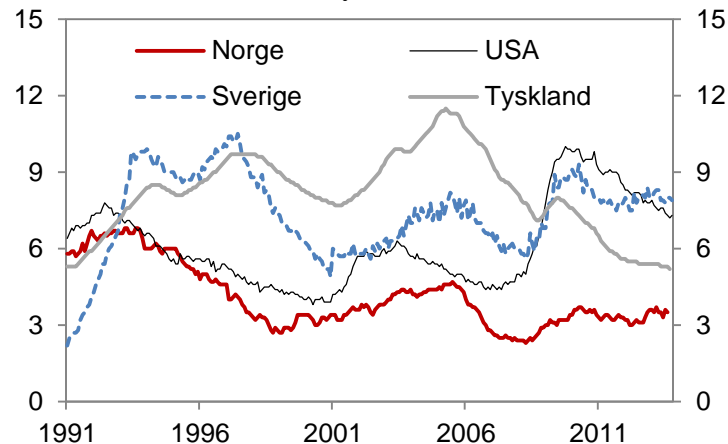
- Det inntektspolitiske samarbeidet har bidratt til en god utvikling i Norge
- Utvalget slutter opp om frontfagsmodellen
- Det høye kostnadsnivået reflekterer høy produktivitet og store bytteforholdsgevinster, men er en utfordring for konkurranseutsatte virksomheter
- Nedtrappingen av petroleumsvirksomheten vil kunne utfordre stabiliteten i norsk økonomi
- Arbeidsinnvandring skaper nye utfordringer for lønnsdannelsen
- Lønnsdannelsen må bidra til økt produktivitet i alle sektorer

God utvikling i Norge

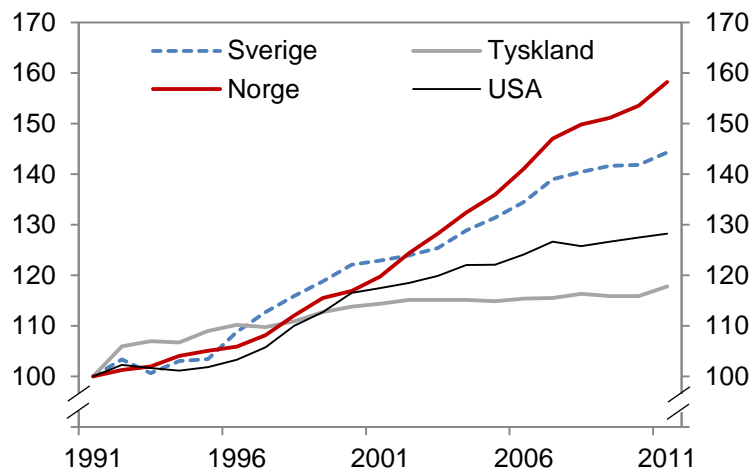
A. Sysselsetting. Andel av befolkningen i alderen 15-64 år i 2012. Prosent

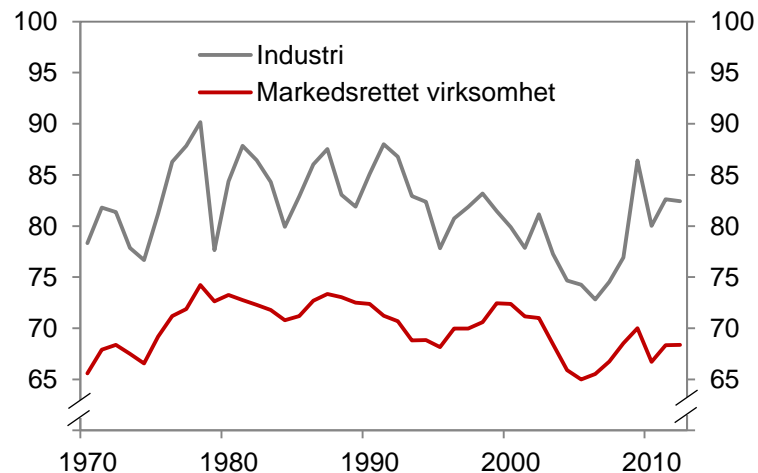
B. Arbeidsledighet. Sesongjustert. Prosent av arbeidsstyrken

C. Reallønn¹. Indeks 1991=100

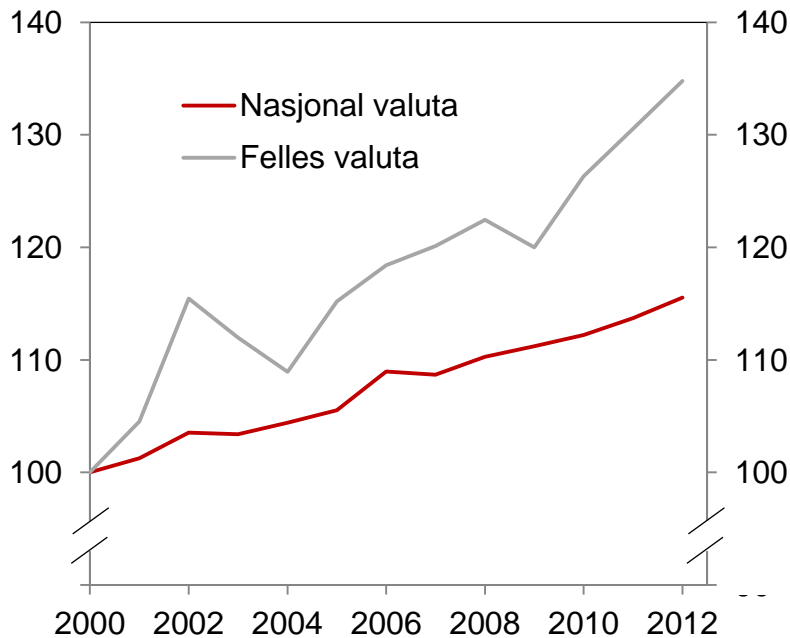

D. Lønnskostnadsandel i fastlandsøkonomien

Høy lønnsvekst og styrket krone har gitt et høyt kostnadsnivå

A. Relative timelønnskostnader i industrien.
Indeks 2000 = 100

B. Konkurranskursindeksen. Stigende kurve betyr sterkere krone. Indeks 2000=100.

Høyt kostnadsnivå en utfordring

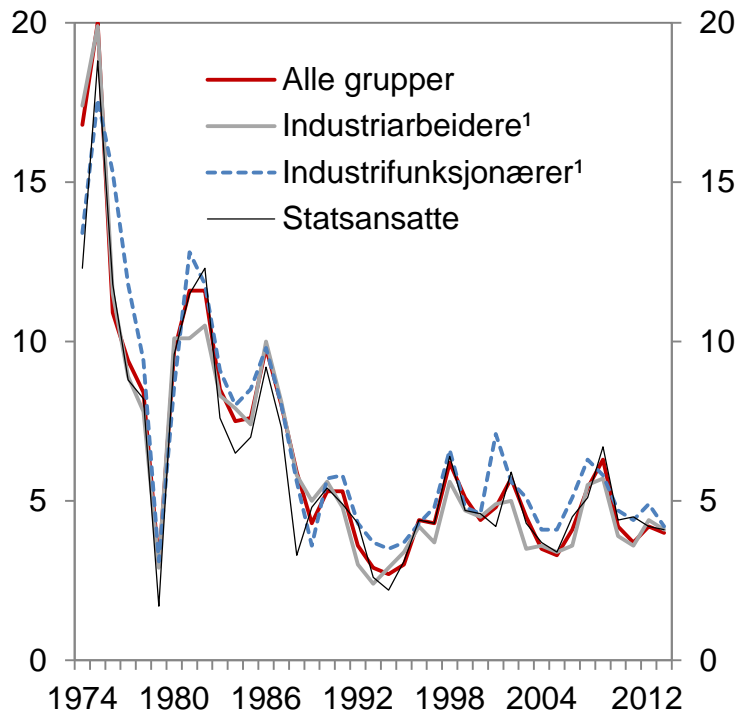
- Det høye kostnadsnivået reflekterer høy produktivitet og store bytteforholdsgevinster
- Innebærer en utfordring for k-sektor
- Andre områder utsettes for økende konkurranse
- For å redusere risikoen for en sterk nedbygging av k-sektor, bør ikke den kostnadsmessige konkurranseevnen svekkes ytterligere
- På lengre sikt er det trolig nødvendig med en forbedring, særlig dersom oljeprisen skulle falle markert
- Moderat lønnsvekst vil bidra til bedre konkurranseevne både direkte, og indirekte gjennom lavere rente og svakere kronekurs. Det vil gi tryggere grunnlag for høy sysselsetting og lav arbeidsledighet framover

Utvalget slutter opp om frontfagsmodellen

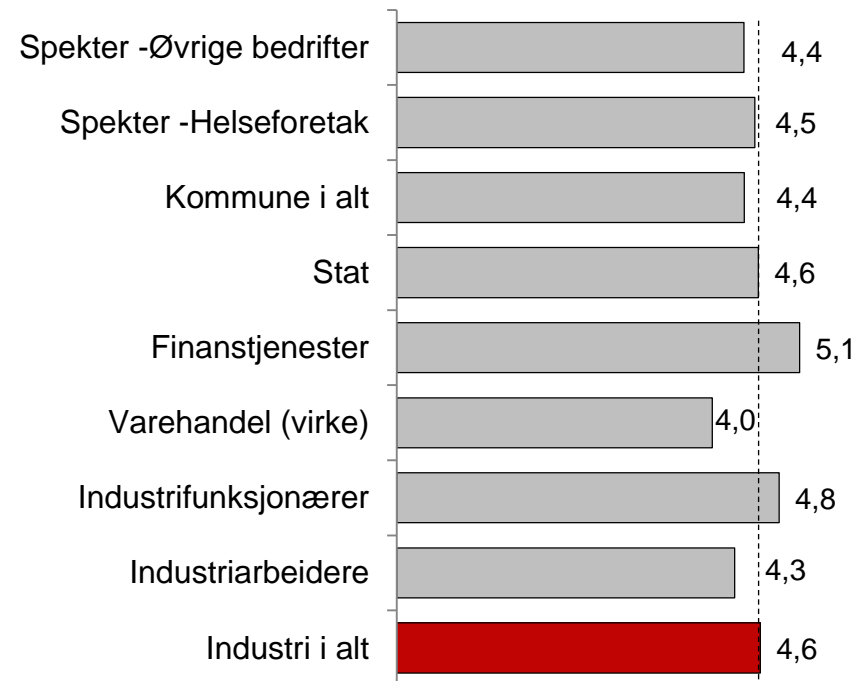
- Lønnsveksten må være tilpasset den sektoren som er utsatt for internasjonal konkurranse
- Derfor bør lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet være normgivende for lønnsveksten i resten av økonomien
- Frontfagsoppgjøret har direkte gjennomslag i en rekke andre oppgjør

Stor grad av parallellitet i årslønnsveksten

Årslønnsvekst

Gjennomsnittlig årslønnsvekst 2000-2012

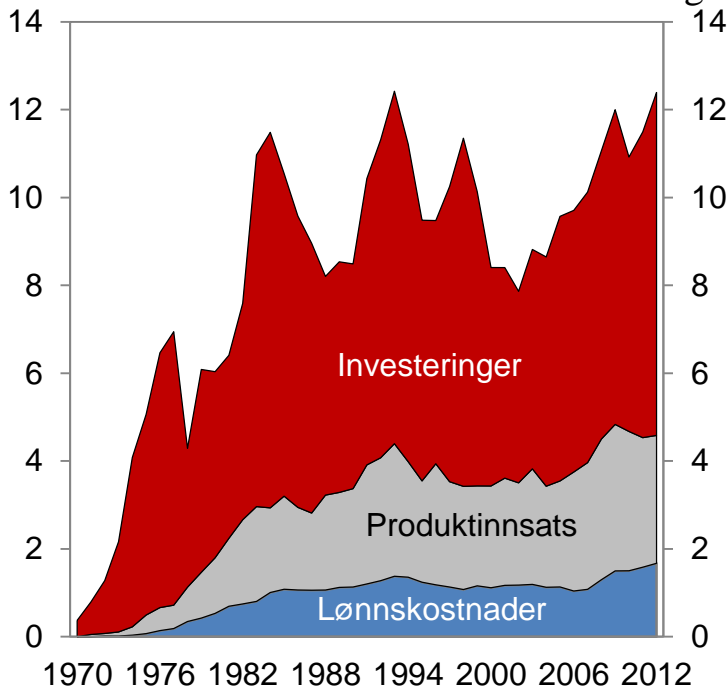

Utvalget slutter opp om frontfagsmodellen

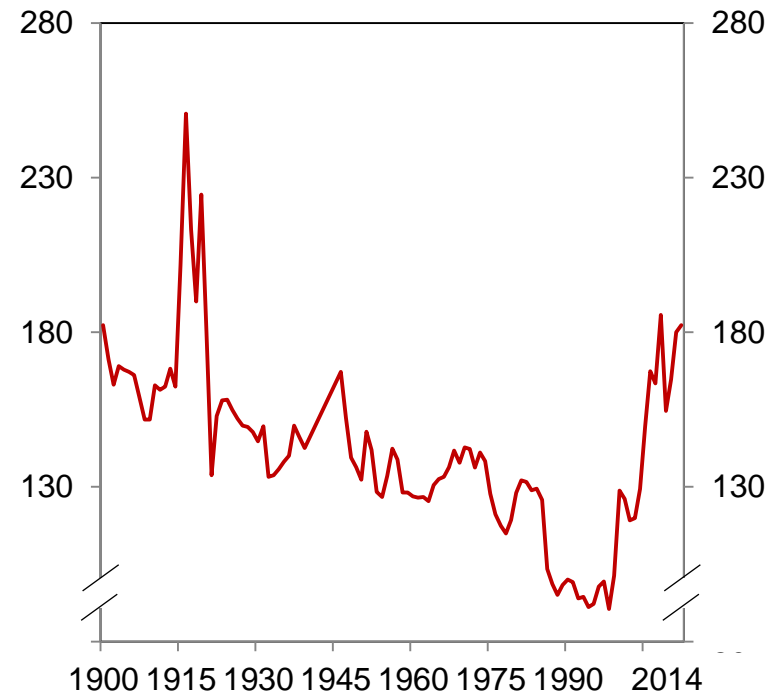
- Lønnsveksten må være tilpasset den sektoren som er utsatt for internasjonal konkurranse
- Derfor bør lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet være normgivende for lønnsveksten i resten av økonomien
- Frontfagsoppgjøret har direkte gjennomslag i en rekke andre oppgjør
- Etter frontfagsoppgjøret bør NHO, i forståelse med LO, angi en troverdig ramme for den samlede årslønnsveksten i industrien
- Koordinering og dialog bidrar til felles virkelighetsoppfatning om utsiktene framover
- Profilen i frontfaget skal ikke overføres til andre sektorer, men bestemmes på bakgrunn av behovene i de enkelte sektorene

Økt etterspørsel fra petroleumsvirksomheten og en markert forbedring i bytteforholdet

A. Nettoetterspørsel fra petroleumsvirksomheten målt som andel av BNP Fastlands-Norge

B. Bytteforhold. Indeks 1990=100

Sammensetningen av frontfaget

- Høy vekst og god lønnsevne har ført til klart høyere lønnsvekst i leverandørvirksomheten enn ellers i konkurranseutsatt sektor
 - Taler for at leverandørvirksomhet tas ut av frontfaget

Men:

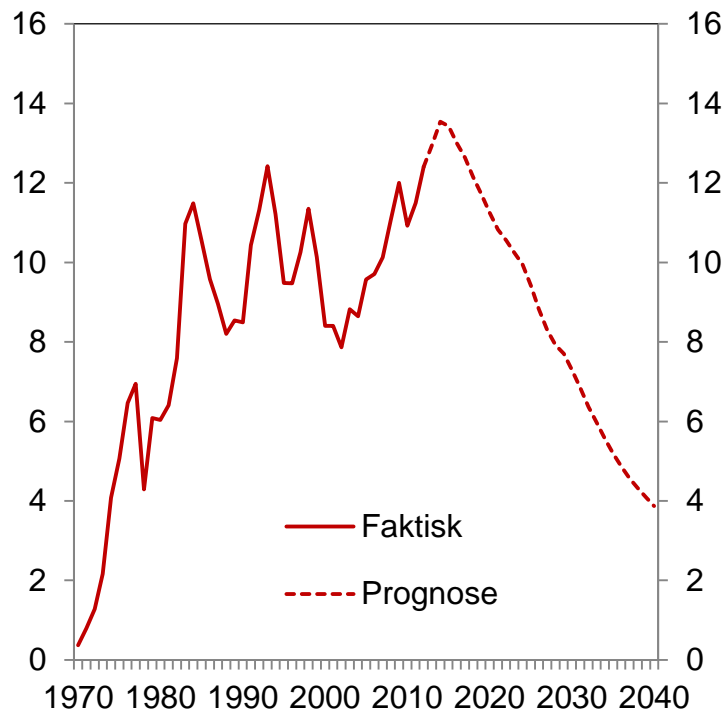
- Frontfaget må fungere som en troverdig norm for lønnsveksten over tid – kan ikke designe frontfaget med sikte på lavest mulig lønnsvekst
- Industrioverenskomsten er rimelig representativ for fastlandsbasert konkurranseutsatt sektor
- Leverandørvirksomheten møter økende internasjonal konkurranse
- Utvalget ser ikke behov for å endre frontfaget nå

Petroleumsvirksomheten vil etter hvert trappes ned

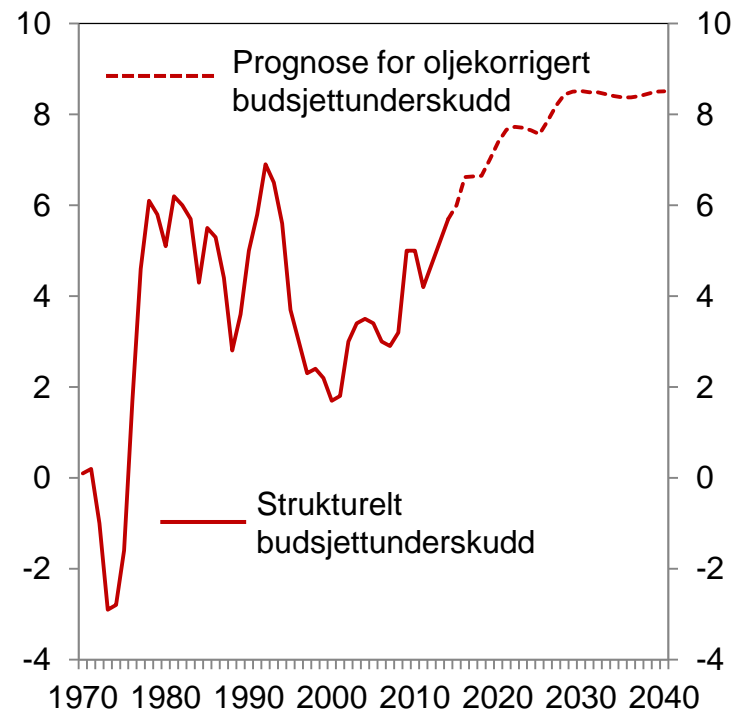
- Nedtrappingen av petroleumsvirksomheten vil kunne utfordre stabiliteten i norsk økonomi.
- En forskyvning i tid av deler av virksomheten vil kunne bidra til en jevnere utvikling.
- En gradvis nedgang vil delvis bli motvirket av en gradvis økt bruk av oljeinntekter over statsbudsjettet, i takt med økningen i fondskapitalen. Dette forutsetter en forholdsvis jevn innfasing og tilbakeholdenhet med å øke bruken av oljeinntekter opp mot fireprosentbanen.

Etterspørsel fra petroleumsvirksomheten og budsjettunderskudd

Etterspørsel fra petroleumsvirksomheten

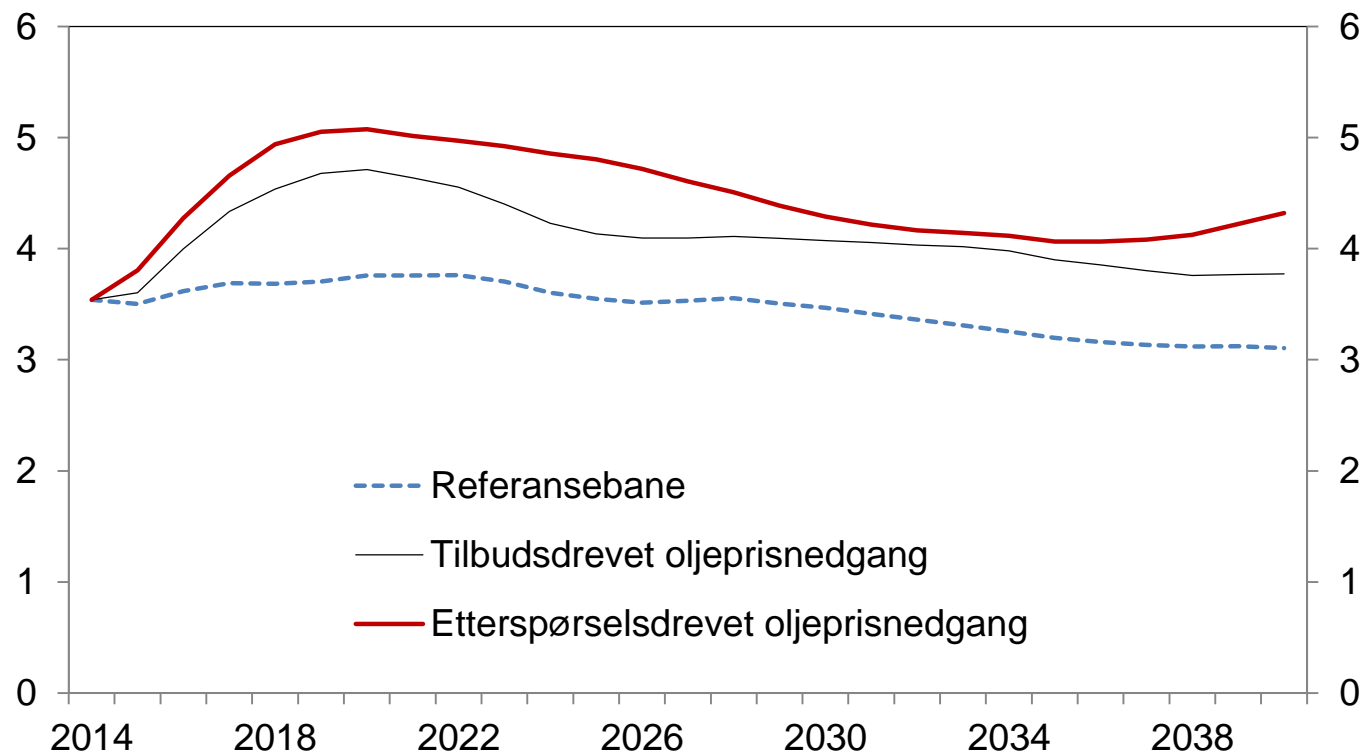
Budsjettunderskudd som andel av trend BNP Fastlands-Norge

Petroleumsvirksomheten vil etter hvert trappes ned

- Nedtrappingen av petroleumsvirksomheten vil kunne utfordre stabiliteten i norsk økonomi
- En forskyvning i tid av deler av virksomheten vil kunne bidra til en jevnere utvikling
- En gradvis nedgang vil delvis bli motvirket av en gradvis økt bruk av oljeinntekter over statsbudsjettet , i takt med økningen i fondskapitalen. Dette forutsetter en forholdsvis jevn innfasing og tilbakeholdenhet med å øke bruken av oljeinntekter opp mot fireprosentbanen
- Større konsekvenser om betydelig svakere vekst i verdensøkonomien fører til kraftig fall i oljeprisen
- En koordinert lønnsdannelse gjennom frontfagsmodellen godt egnet til å bidra til en tilpasning til et lavere kostnadsnivå for å bedre konkurranseevnen

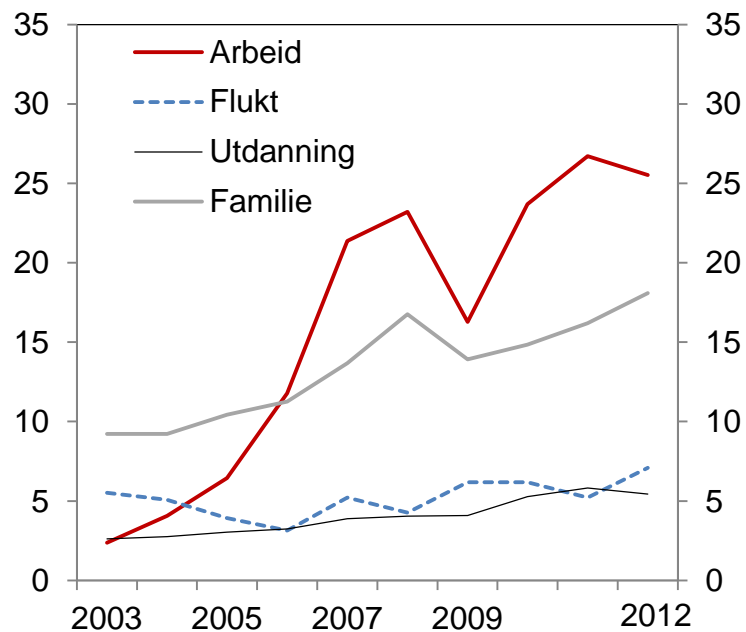
Fall i oljeprisen kan gi økt arbeidsledighet

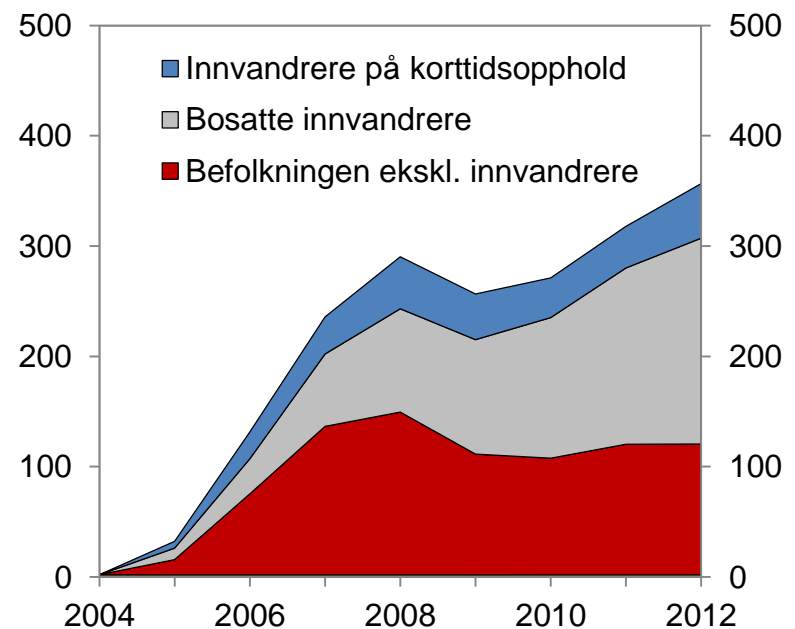
Arbeidsinnvandringen har økt betydelig

Markert oppgang i innvandringen til Norge etter 2004

A. Bruttoinnvandring etter innvandringsgrunn. 1000 personer. Årlige tall¹

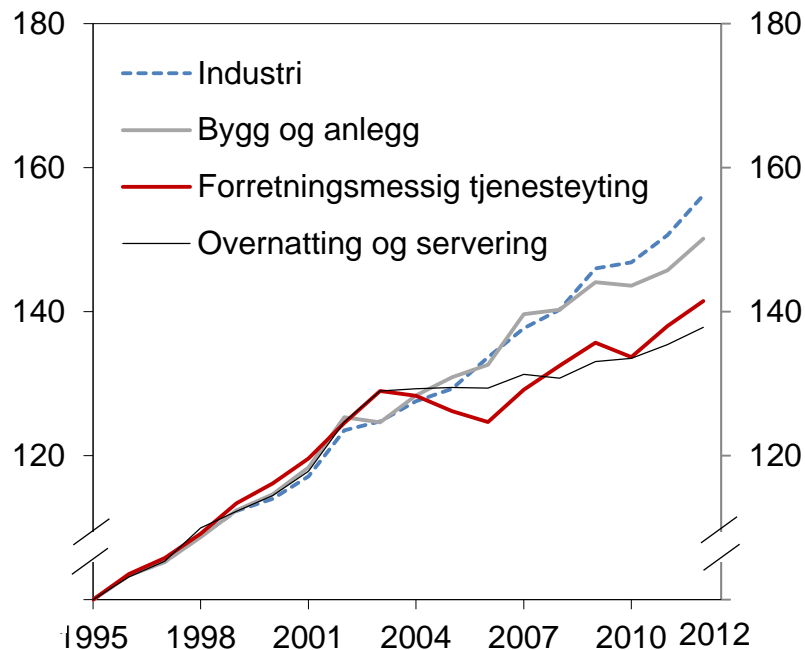

B. Sysselsatte personer etter bostatus (i 1000). Akkumulert vekst fra 2004 (4. kvartal hvert år)

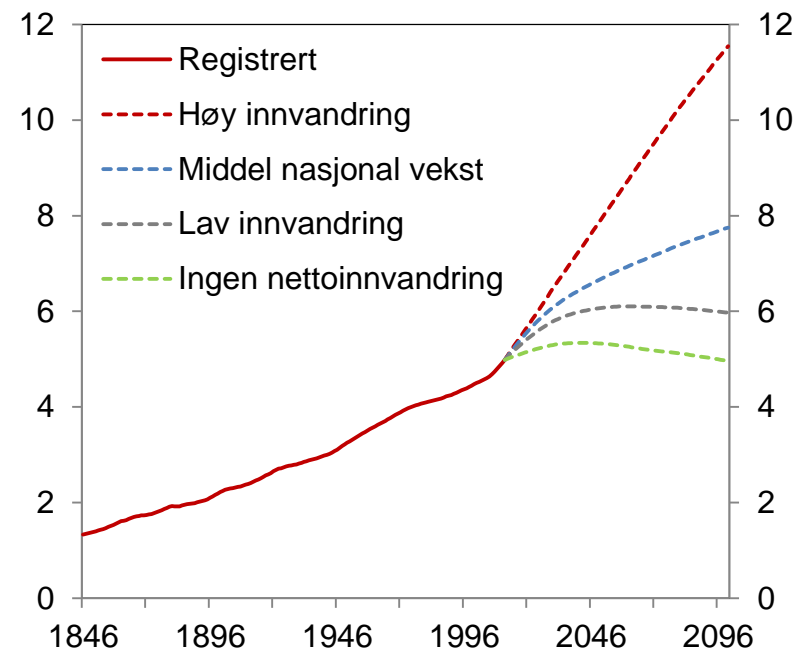

Lønnsutvikling i utvalgte bransjer og befolkningsframskriving

A. Reallønn per utførte timeverk etter næring (NR). Indeks (1995=100)

B. Folketallet i Norge. Registrert 1850-2013 og framskrevet 2013-2100. Millioner mennesker¹

Arbeidsinnvandring gir utfordringer for lønnsdannelsen

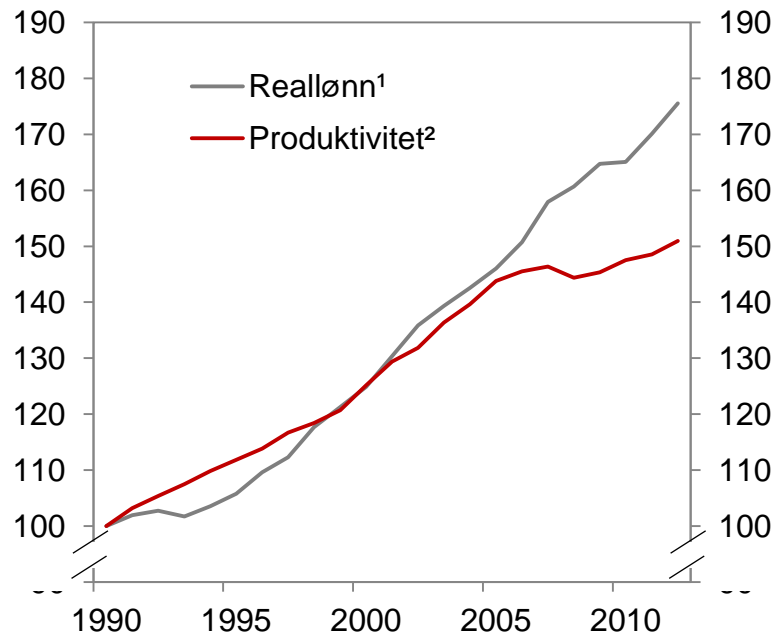
- Omfanget av arbeidsinnvandring bestemmes i stor grad av mulighetene til å få jobb i Norge
- Forskjellen i levestandard og arbeidsledighet taler for at mange europeere vil ønske å komme til Norge for å søke arbeid også i årene framover
- Arbeidsinnvandringen har avhjulpet flaskehalsproblemer i arbeidsmarkedet og dempet lønnspresset i økonomien
- Gevinsten ved arbeidsinnvandring, både for innvandrerne selv og det norske samfunnet, avhenger av at de kommer og forblir i produktive jobber
- Høy innvandring kan gjøre det mer krevende å opprettholde organisasjonsgraden og at vanlige standarder følges i arbeidsmarkedet

Bruke handlingsrommet slik at innvandringen fungerer best mulig

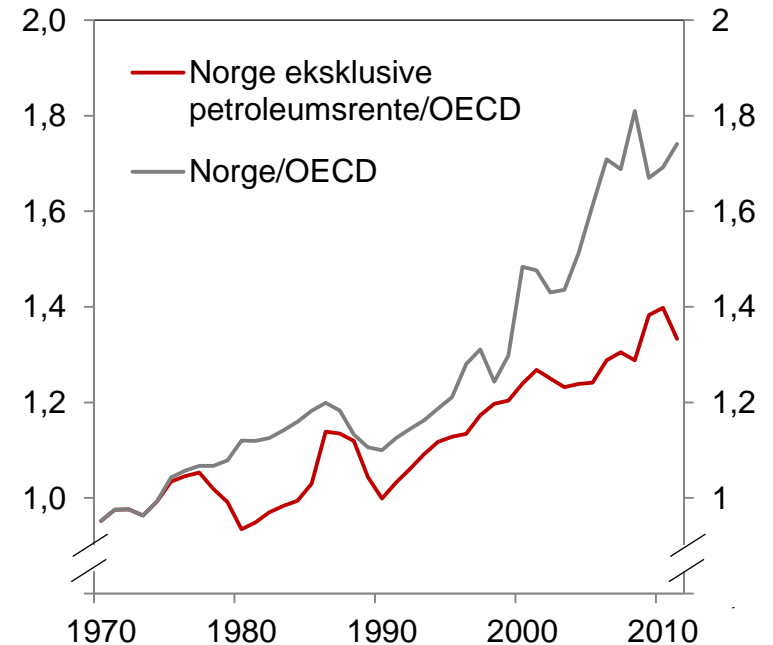
- Det er nødvendig med ordninger for å motvirke sosial dumping og lavlønnskonkurransen i lang tid framover.
- Allmenngjøringsinstituttet spiller en viktig rolle ved å motvirke svært lave lønninger i en del bransjer, men kan også ha problematiske sider.
- Også gode kontrollordninger under Arbeidstilsynet og andre relevante instanser som politiet og skatteetaten, og godt samspill mellom instansene, er viktig.
- Trygdeordninger må gi insentiver til å jobbe, både for de som allerede er bosatt i Norge og for innvandrere.

Produktivitet og lønnskostnader

A. Utvikling i produktivitet og reallønninger i fastlandsøkonomien. Indeks 1990 = 100

B. BNP per innbygger i Norge relativt til OECD. Kjøpekraftspariteter

Lønnsdannelsen må bidra til økt produktivitet i alle sektorer

- Mer effektiv bruk av samfunnets ressurser er den viktigste kilden til økt velstand
- Derfor er det viktig med innsats for å øke produktiviteten, både i offentlig og privat sektor
- Også i offentlig sektor er det viktig at lønnsoppgjørene bidrar til gode tjenester og høy produktivitet
- Lønnsdannelsen må være fleksibel nok til å understøtte en effektiv allokering av arbeidskraften og gi rom for nødvendige strukturelle endringer

NHO bedrifter i industrien. Ramme som anslått av NHO eller riksmekler

